

«Выдавецкія валы так марудна ходзяць, а падагнаць іх не можа нават крытыка»

Пра што пісалі беларускія пісьменнікі расійскаму літаратуразнаўцу

Імя, асоба Аляксандра Іванавіча Аўчарэнкі былі добра вядомыя ўдзельнікам беларускага літаратурнага працэсу ў 1960—1980-я гады. Нарадзіўся ён у студзені 1922 года ў Туркестанскай АССР у сяле Грыгор’еўка (цяпер тэрыторыя Кыргызскай Рэспублікі). Закончыў Маскоўскі педагагічны інстытут імя Н. К. Крупскай. Доктар філалагічных навук. Працаваў у Інстытуце сусветнай літаратуры. Загадваў сектарам Поўнага Збору твораў М. Горкага ў 1965—1988 гг. Вельмі шмат пісаў пра нацыянальны літаратуры Савецкага Саюза. Відаць, ці не найболей — пра творчасць беларускіх празаікаў. Двума выданнямі (у 1971 і 1978 гг.) выйшла яго манаграфія «Сучасны беларускі раман». Шмат сіл і часу Аляксандр Іванавіч аддаў працы ў Савецкай літаратуры Саюза пісьменнікаў СССР. Усе гэтыя акалічнасці і накладвалі пячатку на стасункі Аляксандра Іванавіча з беларускімі пісьменнікамі, найперш — з вядомымі і сёння стваральнікамі беларускай прозы другой паловы ХХ стагоддзя.

Аляксандр Аўчарэнка.

Дочкі літаратуразнаўца — доктар філалагічных навук Вольга Аляксандраўна, спецыяліст па партугальскай і англійскай літаратуры, перакладчык, і Алена Аляксандраўна, журналіст-мжнароднік, — беражліва захоўваюць творчую спадчыну, архіўныя матэрыялы, звязаныя з іх бацькам. Дзякуючы Вользе Аляксандраўне і Алене Аляксандраўне, удалося пазнаёміцца з лістамі беларускіх пісьменнікаў, адрасаванымі Аляксандру Аўчарэнку. Хто быў сярод яго

У гэты дзень у Беларускім дзяржаўным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы адбудзецца агульнагарадскі ўрачысты вечар, прысвечаны юбіляру.

Рады будзем бачыць Вас на гэтай урачыстасці...»

Ёсць і такі ліст ад народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна, але без даты: «Дарагі Аляксандр Іванавіч! Ад усяго сэрца жадаю, каб год, у які мы ўваходзім, быў для цябе плённым і шчаслівым.

руская проза» ў часопісе «Наш сучасны» — дванаццаты нумар за 1970 год. Тады ў полі зроку крытыка аказаўся раман «Снежныя зімы».

Іван Навуменка звяртаўся да Аляксандра Аўчарэнкі ў той час, калі Інстытут літаратуры імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі рыхтаваў дзесяцітомны Збор твораў народнага пісьменніка Беларусі Івана Мележа. Сапраўды, у архіве маскоўскага даследчыка захоўвалася некаторая эпісталаграфія ад Мележа. А яшчэ — кнігі з аўтаграфамі, агульны здымак. На фатаграфічнай выяве: Аўчарэнка, Мележ і Навуменка. На зваротным баку — цёплы і крышачку іранічны надпіс Івана Паўлавіча: «Аляксандр Іванавіч, бачыце, як засяроджана слухае Вас І. Мележ і як рашуча ён настроены. Пра што гаворыць гэты рашучы выгляд, чым ён «пагражае»? Вось загадка?

На памяць пра сустрэчу ў Мінску. Да новых сустрэч! І. Мележ. 13. 10. 73. Мінск». З аўтаграфамі ў сямейным архіве Аўчарэнкаў — раман І. Мележа «Мінскі напрамак».

Свае кнігі дарылі Аляксандру Аўчарэнку і Івану Чыгрынаў (мінскае выданне «Плачу перапёлкі» ў перакладзе на рускую мову; і кніга, і аўтаграф — з 1975 года), і Анатолю Кудравец («Сачыненне на вольную тэму»: разам з кнігай Анатоля Паўлавіча адправіў кароткі лісток: «...Высылаю Вам даўно абяцаную кнігу. Выдавецкія валы так марудна ходзяць, а падагнаць іх не можа нават крытыка. Буду рады пацуць пра кнігу Ваша важнае слова. Усяго Вам найлепшага. Анатолю Кудравец. 5.06. 85 г.»

Лісты Івана Гаўрылавіча Чыгрынава больш разгорнутыя, у іх навідавоку жаданне падзяліцца развагамі, перажываннямі... У снежні 1978 года аўтар раманаў «Апраўданне крыўі» і «Плачу перапёлкі» дасылае крытыку навагодняе віншаванне... Але паспявае сказаць у паштоўцы і пра тое, што «Я Вас доўга чакаў ў Амерыцы, меркаваў, разам выступім ва <не разборл.> універсітэце. Цяпер вось, пасля трохмесячнага знаходжання там, вярнуўся дахаты. Наноў прызвычываюся да ўсяго ранейшага. Шкада толькі, што моцна паадстаў у пісанні. Увогуле, пісьменнік час, так званы «чысты», што называецца, сыходзіць у пясок і тады, калі рыхтуешся ехаць некуды, і тады, калі знаходзішся там, ну,

адпаведна, і тады, калі вяртаешся аднекуль, а пасля абжываешся... Словам, наспеў час садзіцца за стол.

У нас усе чакаюць Ваш артыкул у «Новым мире» № 12.

А што з выступленнем у «Правде»? Вы ж збіраліся выступіць там з артыкулам...

Мы тут вылучылі Вас перад інстанцыямі на атрыманне звання заслужанага работніка культуры БССР...»

З аднаго з лістоў вынікае, што А. Аўчарэнка чытаў беларускую прозу і ў арыгінале, на беларускай мове. У 1983 годзе «Малодосць» друкуе — у трох нумарах — раман Івана Чыгрынава «Свае і чужынцы». Беларускі празаік адпраўляе Аляксандру Іванавічу нумары «Малодосці»... І піша крытыку, якому даварае: «...Вы заўсёды чыталі мае раманы ў арыгінале, дык і цяпер вырашыў паслаць Вам часопісы... Будзе здароўе (Чыгрынаў ведаў, што ў яго адрасата былі праблемы са зрокам. — К. Л.) і ахвота — прачытайце.

Даўно я Вас не бачыў. Але вось у нас гавораць пра сумеснае пасяджэнне савета па беларускай літаратуры і савета па перакладах. Можа быць, да нас нават прыедзеце. Хаця, канешне ж, кожнаму правінцыялу хочацца ў Маскву.

Я Вас абдымаю і кланяюся жонцы. Не хварэйце. Ваш Іван Чыгрынаў. 23. 3. 83 г. Мінск».

У лютым 1986 года Іван Гаўрылавіч падрабязна піша пра падрыхтоўку да чарговага пісьменніцкага з’езда. І выказвае спадзяванне, што Аляксандр Іванавіч прыедзе ў Мінск... Напрыканцы заўважае: «Чытаю выступленні Алены Аляксандраўны ў «Комсомолке». Перадавайце ёй прывітанне». Размова — пра дачку Аляксандра Іванавіча, на той час журналістку «Комсомольской правды» Алену Аўчарэнка.

...Час паказвае, што для паўнаватаснага развіцця нацыянальнай літаратуры заўжды патрэбны шырокія стасункі, увага да здзейсненага з розных бакоў.

карэспандэнтаў? Максім Танк, Іван Шамякін, Іван Мележ, Іван Навуменка, Іван Чыгрынаў, Анатолю Кудравец, Аркадзь Савелічаў... Зірнём на рукапісныя і машынапісныя старонкі некаторых лістоў, якія ішлі з Мінска.

Іван Пятровіч Шамякін: «Дарагі Аляксандр Іванавіч! Хутка я дакročыў да сваіх 60. З сумам набліжаюся да юбілейных урачыстасцей. Адна радасць — надзея на сустрэчу з сябрамі, з добрымі людзьмі.

Буду шчаслівы бачыць цябе на вечары і за святочным сталом. Іван Шамякін». Відавочна, што на тых самых ўрачыстасці афіцыйна запрашае Аўчарэнку і кіраўнік пісьменніцкага саюза Максім Танк (ліст яго датаваны 19 студзеня 1981 г.): «Паважаны Аляксандр Іванавіч! 30 студзеня 1981 года народнаму пісьменніку Беларусі, дэпутату Вярхоўнага Савета СССР, старшыні Вярхоўнага Савета БССР, члену-карэспандэнту Акадэміі навук БССР, лаўрэату Дзяржаўнай прэміі СССР і БССР Івану Пятровічу Шамякіну спаўняецца 60 гадоў.

Мне званіла А. І. Часнакова, што ты зрабіў артыкул пра мой раман. Вялікі дзякуй!

Але ў мяне яшчэ адна просьба (скапаны чалавек!): скажы, калі ласка, сваё важнае слова ў «Роман-газете». Гусеў і Пацыенка <не разборл.> што парадуюць мяне выданнем да майго юбілею, бясследна зніклі і мне невядомы лёс майго дзіцяці. Іван Шамякін». Што да артыкула, то, пэўна, размова — пра артыкул Аляксандра Аўчарэнкі «Голас памяці» (надрукаваны 28 студзеня 1981 года ў «Літаратурной газете»). Публікацыя — як водгук на змешчаны ў «Дружбе народаў» напрыканцы 1980 года раман Івана Шамякіна «Возьму твою боль». Гэты ж твор выйшаў і ў «Роман-газете», але крыху пазней. І ўсё ж — у юбілейны для беларускага пісьменніка год... А. Аўчарэнка пра творчасць Івана Шамякіна пісаў і ў манаграфіі «Сучасны беларускі раман», і ў пасляслоўі да кнігі «Сэрца на далоні», якая выйшла ў перакладзе на рускую мову ў Маскве ў 1969 годзе. А яшчэ ў артыкуле «Сучасная бела-

Творчасць вядомых беларускіх літаратараў Івана Шамякіна, Івана Чыгрынава, Анатоля Кудраўца, Івана Мележа, іх паплечнікаў складвалася ва ўмовах, калі ад напісанага, надрукаванага быў розгалас. Ён складваўся з розных фарматаў. І савецкае, рускае літаратуразнаўства адыгрывала ў гэтым працэсе істотную ролю.

Кастусь ЛЕШНІЦА